

Redactioneel

Hoewel de redactie van AGORA een hekel heeft aan taalvervuiling, staan in dit laatste nummer van 2003 twee Engelstalige begrippen centraal: 'civil society' en 'gender'. Beide begrippen zijn helaas onvertaalbaar in het Nederlands. Om met het hoofdthema te beginnen: letterlijk vertaald betekent civil society 'burgerlijke samenleving'. Maar in het Nederlandse taalgebied is 'burgerlijk' een vies woord, dat geassocieerd wordt met bekrompenheid en materialisme. In Angelsaksische landen is dat niet het geval. Het Engelse woord 'civil' heeft naast 'burgerlijk' nog wel andere betekenissen, zoals 'beschaafd', maar geen daarvan heeft een negatieve connotatie.

'Civil society' lijkt een pleonasme, maar is het niet. Naast burgers maken instituties als de overheid net zo goed deel uit van de samenleving. Het woord 'civil' wordt dan ook gebruikt om het burgerlijke deel van de samenleving te onderscheiden van andere delen van de samenleving. Het gaat daarbij niet om de individuele burger of zijn directe omgeving, maar om vrijwillige verbanden tussen burgers die een rol spelen in het publieke domein, zoals verenigingen en maatschappelijke organisaties. Een duidelijke afbakening van de civil society is niet voorhanden. Of semi-professionele organisaties, zoals kerken en vakbonden, ertoe gerekend moeten worden, staat open voor discussie.

Anders dan 'burgerlijk' wint het woord 'burger' steeds meer aan populariteit, vooral bij beleidsmakers. In de 'nieuwe politiek' staat de burger centraal. Het poldermodel is uit de gratie. Voorbij is de tijd waarin belangrijke beslissingen genomen werden in achterkamertjes, zo heet het. Inspraak, bewonersparticipatie en interactieve beleidsvorming zijn slechts enkele van de wapens die in de strijd worden gegooid om de overheid dichterbij de samenleving te brengen. Dit is dan ook een goed moment voor AGORA om aandacht te besteden aan de civil society en hoe deze zich verhoudt tot de overheid. Dit thema is in de internationale literatuur onderwerp van hevig wetenschappelijk debat.

Het is nog onduidelijk welke rol in de nieuwe politiek is weggelegd voor maatschappelijke organisaties en vrijwillige associaties van burgers. Enerzijds vormen deze organisaties een makkelijk aanspreekpunt voor overheden die in contact willen treden met 'de burger'. Het valt niet mee om individuele burgers zonder ervaring te betrekken bij algemene beleidsvraagstukken. Anderzijds is het de vraag in hoeverre burgerorganisaties de man in de straat vertegenwoordigen. De participatie is vaak selectief. Voorzitters groeien soms uit tot 'buurtburgemeesters' die bij elke vergadering te vinden zijn. Tegenstanders bestempelen het maatschappelijk middenveld zelfs als een component van de oude politiek, vanwege haar lobbywerk in de coulissen van het politieke toneel. Dit is slechts één van de onderwerpen die in dit themanummer aan de orde komen.

AGORA's variasectie is dit keer, voor het eerst, gewijd aan één thema: 'gender' en ruimtelijke planning. Ook gender laat zich moeilijk vertalen. Weliswaar betekent gender in het Nederlands gewoon 'sekse' of 'geslacht', maar deze woorden dekken niet de lading: de verhouding tussen man en vrouw. Gender benadrukt het sociaal geconstrueerde karakter van

seksegerelateerde problemen. Vanaf de jaren zeventig heeft dit onderwerp zich ontwikkeld tot een zelfstandig onderzoeksveld voor onder meer sociologen en sociaal-geografen. Desondanks is de invloed van genderstudies op de beleidspraktijk van de ruimtelijke planning zeer beperkt gebleven, niet in de laatste plaats vanwege de gebrekkige participatie van mannen in dit vakgebied. Dat deze tak van wetenschap wel degelijk aanknopingspunten biedt voor de planologische praktijk, tonen de vier artikelen die in dit nummer staan. Vanuit verschillende perspectieven behandelen binnen- en buitenlandse auteurs uiteenlopende onderwerpen als tijd-ruimtepaden, openbare toiletten en de indeling van parken. Een rode draad die door de artikelen heenloopt, is dat de praktisch ingestelde ruimtelijke planning op soms onverwachte manieren zeer politiek geladen is. Zo stelt Clara Greed, hoogleraar Inclusive Urban Planning aan de University of the West of England, dat plaspalen een bevestiging vormen van bepaalde vormen van masculiene dominantie in het openbare domein. Het is opvallend dat in Nederland een dergelijke discussie niet wordt gevoerd. Sterker nog, Joos Droogleeveer-Fortuijn stelt in haar bijdrage dat feministen tegenwoordig een verwaarloosbare rol spelen in het ruimtelijke debat.

Dat dit een zorgelijke zaak is, maken twee Belgische artikelen maar al te goed duidelijk: een schijnbaar neutrale stedelijke omgeving kan op allerlei subtiele manieren de kans op emancipatie van vrouwen beïnvloeden. We hopen met deze bijdragen, geredigeerd door gastredacteur Bettina van Hoven (Rijksuniversiteit Groningen) en Justus Uitermark (redactie AGORA, Katholieke Universiteit Nijmegen), de discussie over ruimtelijke planning van haar schijnbaar genderneutrale karakter te ontdoen.

Redactie AGORA

Civil Society

